

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta (HE 217/2016 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Susanna Rahkonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- keskuksen päällikkö Tomi Ståhl, Kansaneläkelaitos
- erityisasiantuntija Ellen Vogt, Suomen Kuntaliitto
- sosiaalityön esimies Assi Sihvonen, Vantaan kaupunki
- erityisasiantuntija Minna Salminen, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- oikeusministeriö
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotettaisiin muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia, toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annettua lakia, kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia, kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, lastensuojelulakia sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohdelusta ja säilöönottoyksiköstä annettua lakia.

Esitys täydentäisi aiemmin hyväksyttyä lainsäädäntöä, jonka perusteella perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyvät Kansaneläkelaitoksen vastuulle vuoden 2017 alusta. Lisäksi esitykseen sisältyy joitakin kokonaan uusia säännöksiä. Ehdotetulla lailla tarkennettaisiin Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välistä työnjakoa toimeentulotuen hakemiseen ja hakemuksen siirtämiseen liittyen. Lisäksi esityksessä säänneltäisiin aiempaa tarkemmin salassa pidettävien

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

tietojen luovuttamista Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välillä. Tämä koskisi tilanteita, joissa toimeentulotuen alentamista on harkittava henkilön moitittavan menettelyn johdosta sekä tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos antaa kunnalle tietoja kuntaa kuntouttavan työtoiminnan tai kotoutumisen piirissä olevista. Lakiin otettaisiin Kansaneläkelaitoksen ja apteekkien välistä sähköistä korvausmenettelyä koskevat säännökset sekä Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajan välistä tietojen siirtoa koskevat säännökset. Esitys sisältäisi myös säännöksen Kansaneläkelaitoksen liittymisestä valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun perustoimeentulotukitietojen osalta sekä tähän liittyvästä Kansaneläkelaitoksen ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen välisestä yhteistyöstä.

Toimeentulotuen rahoitukseen liittyvää ennakoiden maksamisen prosessia täsmennettäisiin ja täydennettäisiin. Siirtymäsäännökseen lisättäisiin erilaisia siirtymävaiheen ratkaisutilanteita koskevaa sääntelyä. Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettua lakia ajanmukaistettaisiin poistamalla laista viittaus toimeentulotuen myöntämiseen vastaanottokeskuksessa. Lisäksi Kansaneläkelaitos lisättäisiin lastensuojelulain ilmoitusvelvollisten viranomaisten joukkoon.

Esityksen tavoitteena olisi tarkentaa toimeentulotuen haku- ja viranomaisprosesseja toimivallan jakautuessa Kansaneläkelaitoksen ja kuntien kesken. Esityksessä ei puututtaisi toimeentulotuen myöntämisperusteisiin eikä tuen rakenteeseen.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esityksen taustaa

Hallituksen esitys täydentää toimeentulotukilakiin aiemmin hyväksytyä muutosta (815/2015), jonka perusteella perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyvät kunnilta Kansaneläkelaitoksen vastuulle vuoden 2017 alusta alkaen. Esityksessä tarkennetaan Kelan ja kunnan välistä työnjakoa toimeentulotukihakemusten käsittelyssä sekä täsmennetään hakemusmenettelyä sekä viranomaisprosessia hakemuksen siirtämisessä Kelasta kuntaan. Esityksessä ei puututa toimeentulotuen myöntämisperusteisiin tai tuen rakenteeseen.

Hyväksyessään toimeentulotuen toimeenpanoa koskevan uudistuksen valiokunta katsoi, että ennen lain voimaantuloa on välttämätöntä olla valmiina toimintamalli, jolla asiakkaan saumaton ja kokonaisvaltainen palvelu Kelan ja kuntien välisellä yhteistyöllä hoidetaan (StVM 54/2014 vp). Valiokunta pitää valitettavana, että hallituksen esityksen antaminen on viivästynyt ja lainsäädäntöä täsmenävät muutokset saadaan vahvistetuksi vasta juuri ennen toimintaprosesseja merkittävästi muuttavan lainsäädännön voimaantuloa. Aikataulu asettaa Kelan henkilöstön haasteelliseen tilanteeseen, sillä hakemuksia pitää pystyä ratkaisemaan ja asiakkaita neuvomaan heti vuodenvaihteesta alkaen.

Toimeentulotukea koskevaan lakiehdotukseen sisältyvä siirtymäsäännös mahdollistaisi ensi vuotta koskevien päätösten tekemisen Kelassa jo joulukuun alusta alkaen, mutta on selvää, että tässä esityksessä olevia lakeja ei ehditä saattaa siihen mennessä voimaan. Tästä syystä on hyvä,

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

että siirtymäsäännöksellä mahdollistetaan päätösten tekeminen kunnassa ensi vuoden maaliskuun loppuun asti ennen nyt hyväksyttävien lakien voimaantuloa tehtyjen hakemusten osalta.

Toimeentulotuen siirtoa koskevassa, edellä mainitussa mietinnössään valiokunta piti välttämättömänä, että toimeenpanossa painotetaan selkeiden käytäntöjen luomista asiointiin, asiakkaiden ohjausta sosiaalityön palveluihin, etuuksien hakemiseen liittyvää asiakkaiden neuvontaa sekä viranomaisten yhteistyötä ja sujuvaa tiedonkulkua. Valiokunta tunnisti asiakkaiden näkökulmasta ongelmia siinä, miten sosiaalityö nivotaan perustoimeentulotuen myöntämiseen, miten heikossa asemassa ja vaikeassa elämäntilanteessa olevien tarpeista huolehditaan ja miten kiireellisen toimeentulotuen saanti turvataan.

Kiireellinen toimeentulotuki

Valiokunta pitää asiakkaan näkökulmasta myönteisenä lakiin nyt lisättäväksi ehdotettua uutta säännöstä, jonka mukaan kunta voi myöntää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi poikkeustilanteissa ilman, että asiakkaan oikeutta perustoimeentulotukeen on ensin arvioitu ja ratkaistu Kelassa. Säännöksellä varmistetaan asiakkaan avun saanti erityistilanteissa Kelan palveluiden aukioloaikojen ulkopuolella. Valiokunta toteaa, että kiireellisen avunsaannin turvaavat toimintakäytännöt on kunnissa syytä laatia selkeiksi.

Hakemuksen siirtäminen kuntaan

Toimeenpanon siirto koskee vain perustoimeentuloa eli toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n mukaista perusosaa ja 7 b §:n mukaisia muita perusmenoja. Toimeentulotukea saavista kuitenkin yli 40 % hakee myös täydentävää toimeentulotukea, jonka toimeenpano kuuluu edelleen kunnille. Toimeenpanon siirtoa hyväksyttäessä säädettiin, että mikäli hakemuksessa on sellaisia menoja, joita ei voida ottaa huomioon perustoimeentulotuessa, Kela siirtää hakemuksen viipymättä toimivaltaiseen kuntaan täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen saamiseksi tehtyään ensin päätöksen perustoimeentulotuesta.

Esityksessä ehdotetaan aiemmin hyväksyttyä lainsäädäntöä muutettavaksi niin, että Kelalla on velvollisuus siirtää hakemus kuntaan vain, jos asiakas tätä erikseen pyytää toimeentulotukea hakiessaan tai päätöksen saatuaan. Lisäksi edellytetään, että hakija on esittänyt hakemuksessaan muita kuin toimeentulotukilain 7 a tai 7 b §:ssä mainittuja menoja, eli perusosaan tai muihin perusmenoihin kuuluvia menoja. Ehdotetulla muutoksella rajataan siirrettävien hakemusten määrää siten, että kuntaan tulisi siirrettäväksi hakijan pyynnön perusteella vain sellaisia hakemuksia, joihin vakiintuneen oikeus- ja myöntämiskäytännön perusteella kunnissa on myönnetty täydentävää toimeentulotukea. Esityksen perustelujen mukaan siirtovelvoite koskee lähinnä kertaluonteisia henkilön erityiseen elämäntilanteeseen liittyviä menoja.

Valiokunta korostaa, että ehdotettu muutos ei rajaa asiakkaan oikeutta erikseen hakea täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea kunnasta. Täydentävän toimeentulotuen tarve voi liittyä hyvin monenlaisiin henkilön tai perheen erityisiin tarpeisiin tai olosuhteisiin ja monenlaisiin erityismenoihin. Täydentävänä tukena haetaan usein asumiseen liittyviä menoeria.

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

Asumismenojen osalta hakemuksen siirtoa Kelasta kuntaan ei tehdä, koska asumiskustannukset mainitaan lain 7 b §:ssä. Asumiskulujen ylittäessä tarpeellisena pidettävän määrän Kelan tulee lain 7 §:n mukaan ohjata asiakas kääntymään kunnan sosiaalihuollon puoleen asuntoasian selvittämistä varten. Tarve hakea täydentävää tukea niin kutsuttuihin ylisuuriin asumismenoihin riippuu pitkälti siitä, minkä suuruisina asumismenot Kelassa hyväksytään. Tämä vaikuttaa myös etuuskäsittelijöiden tarpeeseen kunnissa.

Asiakkaan neuvonta ja ohjaus

Valiokunta toteaa, että hakemusten siirtoon ehdotettu ratkaisu vähentää hakemusten siirtämistä ja hylkäävien päätösten vaatimaa hallinnollista työtä. Samoin ratkaisu turvaa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tarkoituksenmukaisen kohdentamisen kunnissa. Hakemusten käsittely ja hylkäävien päätösten antaminen sitoisivat henkilöstöä, jota nyt vapautuu muuhun sosiaalityöhön.

Hakemusten siirtäminen Kelasta kuntaan vain asiakkaan omasta pyynnöstä korostaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja valinnanvapautta toimeentulotuen hakijana, kuten esityksen perusteluissa todetaan. Kun hakemuksen siirtäminen kuntaan vaatii asiakkaan omaa aktiivisuutta, edellyttää muutos valiokunnan näkemyksen mukaan asiakkaiden aktiivista neuvontaa ja opastusta. Asiakkaan on hyvin vaikea hahmottaa sitä, mitä osaa toimeentulotuesta hänen tulisi hakea kunnasta.

Asiakkaiden oikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen kannalta ratkaisevaa on, missä määrin asiakkaiden informointiin ja neuvomiseen Kelassa panostetaan ja miten kattavasti asiakkaan oikeudet ja käytettävissä olevat vaihtoehdot asiakkaalle selvitetään. Asiakkaat eivät välttämättä osaa esimerkiksi pyytää hakemuksen siirtämistä kuntaan saatuaan kielteisen päätöksen Kelalta. Koska toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, Kelassa tulee kiinnittää erityistä huomiota hylkäävien päätösten perusteluihin.

Valiokunta toteaa, että sinänsä neuvontaperiaate ilmenee toimeentulotukilaista ja sen soveltamisohjeista monin paikoin. Toimeentulotukilain 4 §:n 3 momentin mukaan Kelan on tarvittaessa ohjattava ja neuvottava perustoimeentulotuen hakijaa kunnan sosiaalihuollon palveluihin hakeutumisessa. Tarvittaessa Kela voi ilmoittaa asiakkaan tuen tarpeesta kuntaan sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisesti.

Toimeentulotukilain 14 e §:n 4 momenttiin sisältyy myös säännös, jonka mukaan Kelalla on velvollisuus tiedottaa asiakkaalle hänen oikeudestaan henkilökohtaiseen keskusteluun kunnan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa. Toimeentulotukiasiakkaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti kunnan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan taikka perustoimeentulotuen myöntämisen osalta Kelan toimihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun asiakas on tätä pyytänyt.

Viranomaisyhteistyö ja seuranta

Toimeentulotuen jakautuminen Kelan ja kuntien myöntämiin osiin korostaa tarvetta viranomaisten väliseen tiiviiseen yhteistyöhön sekä hyviin yhteistyökäytäntöihin. Yhteistyön ja sujuvan asiakaspalvelun onnistuminen edellyttää hyvin toimivia ICT-ratkaisuja. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen täytäntöönpanon alettua Kelan ja kunnan yhteistyötä, asioiden siirtämiseen

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

liittyvää työnjakoa ja valitun mallin toimivuutta tiiviisti seurataan ja arvioidaan. Tärkeää myös on, että kunnat seuraavat, kuinka toimeentulotuen piirissä olevien sosiaalityön tarve tulee turvaksi.

Hyväksyessään perustoimeentulotuen toimeenpanon siirron Kelaan eduskunta edellytti, että siirron vaikutuksia muun muassa toimeentulotuen saajien määrään ja tukijaksojen keston seurataan. Lisäksi eduskunta edellytti, että toimeentulotukilaki kokonaisuudessaan uudistetaan (EV 374/2014 vp). Valiokunta pitää hyvänä, että Kela alkaa toimeenpanijana keräämään kattavasti valtakunnallista tilastotietoa ja uudistusta tullaan seuraamaan tiiviisti. Valiokunta pitää myönteisenä myös sitä, että toimeentulotukilain kokonaistarkastelu käynnistyy heti toimeenpanon siirron toteuduttua vuoden 2017 alussa.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. lakiehdotus

11 §. Huomioon otettavat tulot. Toimeentulotukilain 11 §:ään ehdotetaan lisättäväksi lastensuojelun jälkihuollossa olevia nuoria koskeva uusi 7 kohta, jonka mukaan lastensuojelulain 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa ei huomioida tulona toimeentulotuen tarvetta määriteltäessä. Perusteena on se, että tämä tuki on tarkoitettu vastaamaan nuoren yksilöllisiin tuen tarpeisiin ja sitä on tarkoitettu voitavan myöntää toimeentulotuen ohessa. Valiokunta toteaa, että taloudellista tukea voidaan myöntää myös lastensuojelun avohuoltona lastensuojelulain 35 ja 36 §:ien perusteella. Jotta näiden tukien suhde Kansaneläkelaitoksen myöntämään perustoimeentulotukeen ei jää avoimeksi, valiokunta ehdottaa 11 §:n 7 kohtaan lisättäväksi myös lastensuojelulain 35 §:n ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea, joita ei siis oteta huomioon toimeentulotukea myönnettäessä.

Siirtymäsäännös. Toimeentulotukihakemusten käsittelyaikojen vuoksi siirtymävaiheen ruuhkaa kerralla siirtyvien asiakkuuksien osalta pyritään vähentämään siirtymäsäännöksen 3 momenttiin sisältyvällä sääntelyllä, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus 1 päivästä joulukuuta 2016 lähtien ratkaista sille toimitetut vuodelle 2017 kohdistuvat perustoimeentulotukihakemukset. Koska hakemukset kohdistuisivat vuoden 2017 puolelle, Kansaneläkelaitos soveltaisi hakemuksiin nyt hyväksyttävää lainsäädäntöä. Koska lakiehdotusten voimaantulo ei ole mahdollista ehdotetussa aikataulussa, valiokunta ehdottaa siirtymäsäännöstä muutettavaksi niin, että hakemusten ratkaiseminen Kansaneläkelaitoksessa voi alkaa 15 päivänä joulukuuta 2016.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 217/2016 vp sisältyvät 2.—6. lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 217/2016 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 17 a §, sellaisena kuin se on laissa 815/2015,

muutetaan 4 §:n 2 momentti, 11 §:n 2 momentin 5 ja 6 kohta, 14 d §:n 1 momentti sekä 18 ja 18 a §, sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 2 momentti ja 11 §:n 2 momentin 5 kohta laissa 940/2014, 11 §:n 2 momentin 6 kohta laissa 49/2005, 14 d §:n 1 momentti ja 18 a § ja 18 b § laissa 815/2015 ja 18 § osaksi laissa 815/2015, sekä

lisätään 5 a §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 815/2015 ja / , uusi 5 momentti, 11 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 49/2005, 1218/2005, 583/2007 ja 940/2014, uusi 7 kohta, 14 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 815/2015, uusi 3 momentti, lakiin uusi 18 d —18 f § ja siitä lailla 815/2000 kumotun 25 §:n tilalle uusi 25 § seuraavasti:

4 §

Toimeenpano

Tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaa kunnassa sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettu kunnan määräämä monijäseninen toimielin (*kunnan toimielin*). Jäljempänä tämän lain 7 §:ssä tarkoitetun perustoimeentulotuen osalta tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaa kuitenkin Kansaneläkelaitos. Tässä laissa säädetään niistä sosiaalihuollon lainsäädäntöön liittyvistä säännöksistä, joita Kansaneläkelaitos soveltaa sen hoitaessa tämän lain mukaisia tehtäviä.

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

5 a §

Perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavat ennakot ja niiden vahvistaminen sekä maksaminen

Mitä tässä pykälässä säädetään perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavista ennakoista ja niiden maksamisesta, sovelletaan myös maksettaessa valtion korvausta Kansaneläkelaitokselle kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 44, 46 §:n ja 51 §:n 1 momentinperusteella. Tässä momentissa tarkoitettu tammikuun ennakko maksetaan kuitenkin tammikuun ensimmäisenä arkipäivänä.

11 §

Huomioon otettavat tulot

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

5) työttömyysturvalaissa ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitettua kulukorvausta, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetussa laissa (566/2005) tarkoitettua ylläpitokorvausta, työttömyysturvalain 6 luvun 3 b §:ssä tarkoitettua korotusosaa, mainitussa pykälässä tarkoitettua ansio-osan ja mainitun luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua ansio-osan erotusta eikä viimeksi mainitun lain 7 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työmarkkinatuen korotusosaa;

6) 8 §:ssä tarkoitettuja korvauksia ja tuloja;

7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa.

14 §

Toimeentulotuen hakeminen

Kunta voi myöntää ehkäisevää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään perustoimeentulotukea koskevasta päätöksestä.

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

14 d §

Toimeentulotukea koskevan asian siirtäminen Kansaneläkelaitoksesta kuntaan

Kansaneläkelaitoksen on hakijan pyynnöstä toimitettava hakemus viipymättä asiassa toimivaltaiseen kuntaan tehtyään hakemuksen perusteella päätöksen perustoimeentulotuesta, jos hakija on esittänyt hakemuksessaan muita kuin 7 a tai 7 b §:ssä mainittuja menoja.

18 §

Toimeentulotuen tarkistaminen

Toimeentulotuki tarkistetaan, jos henkilön tai perheen olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuu tai on tapahtunut muutoksia. Hakijalle tehdään uusi 6 §:n mukainen laskelma, joka tehdään vastaamaan muuttuneita olosuhteita ja koskien ajanjaksoa, jota olosuhdemuutokset koskevat.

Kansaneläkelaitos saa tarkistaa perustoimeentulotuen määrän ilman, että tuensaaja ilmoittaa olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuneista muutoksista. Tuen saajan kuulemisesta säädetään hallintolain (433/2003) 34 §:ssä.

Kansaneläkelaitos saa tarkistaa perustoimeentulotuen määrän ilman erillistä päätöstä, jos etuuden tarkistaminen johtuu perustoimeentulotuella kokonaisuudessaan katettavan menon hyväksymisestä, joka kohdistuu ajalle, jota koskien hakija on jo saanut myönteisen perustoimeentulotukipäätöksen tai kun etuutta tarkistetaan 9 a §:n perusteella.

18 a §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada kunnan sosiaalihuollon viranomaiselta pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät kunnan sosiaalihuollon viranomaisen hallussa olevat tiedot ja selvitykset.

Kunnan sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada pyynnöstä Kansaneläkelaitokselta tämän lain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:n 1 momentissa.

Kunnan tulee antaa Kansaneläkelaitokselle oma-aloitteisesti 10 §:n 1 momentin 2—4 kohdassa ja 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa salassapitosäännösten ja muiden tiedon antamista koskevien rajoitusten estämättä toimeentulotuen perusosan alentamisharkinnassa tarvittavat tiedot. Kunta harkitsee tietojen toimittamisen tarpeellisuuden tuensaajan kokonaistilanteen huomioon ottaen sekä ottaen huomioon sen, että alentaminen ei saa vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista muutenkaan voi pitää kohtuuttomana. Kansaneläkelaitoksen tulee antaa kunnalle salassapitoa ja muiden tiedon antamista koskevien rajoitusten estämättä oma-aloitteisesti tiedot tämän lain 10 §:n 2 momentin mukaisesta perustoimeentulotuen alentamispäätöksestä sekä 14 ja 14 d §:ssä säädetyissä tilanteissa toimeentulotukihakemuksen käsittelyyn liittyvät tiedot.

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

Mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n 1—4 momentissa säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös Kansaneläkelaitoksen toimeentulokitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja.

Mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada tietoja, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada tässä laissa tarkoitettujen toimeentulokitehtäviensä hoitamiseksi välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja.

18 b §

Tietojen luovuttaminen teknisen käyttöyhteyden avulla

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada kunnan sosiaalihuollon viranomaiselta ja veroviranomaisilta teknisen käyttöyhteyden avulla näiden henkilörekistereissä olevia 18 a §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä henkilötietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta, jos se on välttämättöntä tämän lain mukaisen toimeentulokiasian käsittelemistä varten. Kansaneläkelaitoksen tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta. Kansaneläkelaitos voi antaa kunnan sosiaalihuollon viranomaiselle salassa pidettäviä henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla jos luovutusoikeus perustuu nimenomaiseen lainsäädännökseen.

Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän viranomaisen on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti.

Kunnan sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada 1 momentissa tarkoitettuja tietoja vastaavat henkilötiedot Kansaneläkelaitokselta ja veroviranomaiselta teknisen käyttöyhteyden avulla säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 21 §:ssä.

18 d §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen sekä apteekkien ja lääkkeellisen hapen toimittajien välillä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä apteekille ja lääkkeellisen hapen toimittajalle perustoimeentulotuella katettavien kustannusten maksamista varten perustoimeentulotukea saavan henkilön nimi ja henkilötunnus sekä tieto perustoimeentulotuella katettavia lääkkeitä ja muita valmisteita sekä tarvikkeita koskevan maksusitoumuksen sisällöstä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä perustoimeentulotuen myöntämistä varten apteekilta ja lääkkeellisen hapen toimittajalta henkilön nimi ja henkilötunnus sekä tämän lain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset selvitykset:

1) apteekilta perustoimeentulotuen saajan muina perusmenoina katettavista lääkemääräyksellä tehdyistä lääkeostoista tai muista lääkemääräyksellä tehdyistä ostoista;

2) lääkkeellisen hapen toimittajalta perustoimeentulotuen saajan muina perusmenoina katettavista lääkemääräyksellä toimitetuista lääkkeelliseen happeen liittyvistä kustannuksista.

Kansaneläkelaitos voi antaa ja saada 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla. Kansaneläkelaitoksen tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista apteekin ja lääkkeellisen hapen toimittajan on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti.

18 e §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajien välillä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua tietoa saa toimittaa Kansaneläkelaitokselle teknisen käyttöyhteyden avulla. Kansaneläkelaitoksen tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

18 f §

Kansaneläkelaitoksen liittyminen valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun ja yhteistyö Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa

Kansaneläkelaitos liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) mukaisten valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi toimeentulotukijärjestelmän tuottamien tietojen osalta.

Kansaneläkelaitos toimittaa toimeentulotukijärjestelmän tuottamat tiedot muodossa, joka mahdollistaa tietojen käytön, luovuttamisen, säilyttämisen ja suojaamisen valtakunnallisen tietojärjestelmäpalvelun avulla.

Kansaneläkelaitoksen ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tulee tehdä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteutuksesta yhteistyötä.

25 §

Päätöksen täytäntöönpano

Mitä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 52 §:ssä säädetään päätöksen täytäntöönpanosta, sovelletaan myös Kansaneläkelaitoksen tekemään tämän lain mukaiseen päätökseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Toimeentulotukea koskevaan hakemukseen, joka on tehty kunnalle ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Kunta voi tehdä ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn hakemuksen perusteella enintään 31 päivään maaliskuuta 2017 voimassa olevan päätöksen toimeentulotuen myöntämisestä. Tällöin kunta soveltaa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Kansaneläkelaitoksella on oikeus 15 päivästä joulukuuta 2016 ratkaista sille toimitetut ja vuodelle 2017 kohdistuvat perustoimeentulotukihakemukset. Tällöin Kansaneläkelaitos soveltaa tämän lain säännöksiä. Kunta vastaa tekemänsä ajalle 1 päivän tammikuuta ja 31 päivän maaliskuuta 2017 väliselle ajalle myöntämänsä tuen maksamisesta sekä mainittuna aikana voimassaolevan päätöksen sellaisesta

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

tarkistamisesta ja muusta toimeenpanosta, joka ei lain mukaan edellytä asiakkaalta uuden hakemuksen tekemistä. Mikäli hakijan tilanne ja toimeentulotuen myöntämisen edellytykset muuttuvat ja asia on ratkaistava uuden hakemuksen perusteella edellä mainittuna aikana, asian käsittelee ja ratkaisee Kansaneläkelaitos. Tällöin Kansaneläkelaitos soveltaa tämän lain säännöksiä. Kunnalle maksetaan 50 prosentin valtionosuus päätösten perusteella aiheutuvista perustoimeentulotuen menoista. Valtionosuuden maksamista varten kunnan on viimeistään 31 päivänä toukokuuta 2017 ilmoitettava aluehallintovirastolle tiedot vuosina 2016 ja 2017 aiheutuneista perustoimeentulotuen menoista. Aluehallintoviraston on tehtävä kunnan antaman selvityksen perusteella päätös toimeentulotuen kustannuksiin suoritettavasta valtionosuudesta ja suoritettava valtionosuus kolmen kuukauden kuluessa selvityksen saapumisesta. Aluehallintoviraston on toimitettava tieto kunnittain maksetun toimeentulotuen määrästä Kansaneläkelaitokselle ja valtiovarainministeriölle lokakuun loppuun mennessä. Kunnan liikaa saama valtionosuus peritään takaisin valtiolle. Aluehallintovirasto velvoittaa kunnan palauttamaan liikaa saamansa valtionosuuden määrän ja asettaa sille eräpäivän. Jos palautettavaa määrää ei makseta viimeistään aluehallintoviraston asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Jos lopullinen valtionosuus poikkeaa vähemmän kuin 1 000 euroa ennakkoina maksetun valtionosuuden määrästä, erotusta ei peritä takaisin.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn päätöksen perusteella maksetun toimeentulotuen takaisinperintään sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos samaan tuloon tai saatavaan kohdistuu sekä ennen tämän lain voimaantuloa että tämän lain voimaantulon jälkeen syntyneitä maksuvaatimuksia, saatavat maksetaan niiden syntymisjärjestyksessä alkaen vanhimmasta saatavasta.

2.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain 5 a §:n ja voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain (815/2015) 5 a §:n 2 ja 4 momentti ja voimaantulosäännös
seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

5 a §

Perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavat ennakot ja niiden vahvistaminen sekä maksaminen

Perustoimeentulotuen maksamista varten tarvittava ennako suoritetaan siten, että Kansaneläkelaitokselle maksetaan vuotuisen ennakon määrästä tammikuun ennakon yhteydessä vähintään yksi kuudesosa ja sen jälkeen kuukausittain jäljellä oleva määrä tasasuuruksina erinä. Rahoituksen ja riittävän maksuvalmiuden turvaamiseksi tai vuotuisen ennakon olennaisesti muuttuessa ennako voidaan sosiaali- ja terveysministeriön tai jäljempänä 5 momentissa säädetyissä asioissa työ- ja elinkeinoministeriön päätöksellä jaksottaa edellä säädetyistä poiketen.

Kunkin kuukauden ennako maksetaan edeltävän kuukauden toiseksi viimeisenä arkipäivänä. Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017. Lain 5 a §:n 2 ja 4 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 29 päivänä joulukuuta 2016.

Tämän lain 5 a §:n 2 ja 4 momentin mukainen ensimmäinen ennako maksetaan Kansaneläkelaitokselle 29 päivänä joulukuuta 2016.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

3.

Laki

kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 27 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

27 §

Kansaneläkelaitoksen tietojenantovelvollisuus

Kansaneläkelaitos toimittaa kunnalle salassapitoa ja muiden tiedon antamista koskevien rajoitusten estämättä tiedot työttömistä alle 25-vuotiaista henkilöistä, joiden pääasiallinen toimeentu-

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

lo on viimeisten neljän kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen sekä tiedot 25 vuotta täyttäneistä henkilöistä, joiden pääasiallinen toimeentulo on viimeisen 12 kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen. Tiedot toimitetaan henkilön kotikuntalain mukaiseen kuntaan. Kansaneläkelaitos saa luovuttaa tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista kunnan on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Kansaneläkelaitos toimittaa tiedot 27 §:n 2 momentin tarkoittamasta alle 25-vuotiaista henkilöistä 1 päivänä toukokuuta 2017 lukien ja 25 vuotta täyttäneistä 1 päivänä tammikuuta 2018 lukien.

4.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010) uusi 55 a § ja 87 a § seuraavasti:

55 a §

Korvaus Kansaneläkelaitokselle

Mitä tämän lain 44 §:n 3 ja 4 momenteissa sekä 46 §:ssä ja 51 §:n 1 momentissa säädetään korvausten maksamisesta kunnalle, koskee myös Kansaneläkelaitosta sen maksaman perustoimeentulotuen osalta. Tämän lain mukaisten perustoimeentulotuen kustannusten korvaamisesta Kansaneläkelaitokselle säädetään toimeentulotuesta annetun lain 5 a §:ssä.

87 a §

Tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksesta kuntaan

Kansaneläkelaitoksen tulee toimittaa tämän lain 10 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa viipymättä salassapitoa ja muiden tiedon antamista koskevien rajoitusten estämättä maksutta henkilön kotikuntalain mukaiselle kunnalle tiedon maahanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain mukaista toimeentulotukea. Kansaneläkelaitos voi luovuttaa tiedot kuntaan teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista kunnan on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

5.

Laki

lastensuojelulain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain(417/2007) 25 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1302/2014, seuraavasti:

25 §

Ilmoitusvelvollisuus

Jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä:

- 1) sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoito;
- 2) opetustoimi;
- 3) nuorisotoimi;
- 4) poliisitoimi;
- 5) Rikosseuraamuslaitos;
- 6) palo- ja pelastustoimi;
- 7) sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja;
- 8) opetuksen tai koulutuksen järjestäjä;
- 9) seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta;
- 10) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitettu vastaanottokeskus tai järjestelykeskus;

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

- 11) hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö;
 - 12) koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö;
 - 13) Tulli;
 - 14) Rajavartiolaitos;
 - 15) ulosottoviranomainen;
 - 16) Kansaneläkelaitos.
-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

6.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 12 § sellaisena kuin se on laissa 814/2015 seuraavasti:

12 §

Käyttöraha ja vastaanottoraha

Ulkomaalaiselle annetaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Käyttörahasta säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

Ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa noudattaen, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa säädetään.

Käyttörahan ja vastaanottorahan myöntää se vastaanottokeskus, jonka yhteydessä säilöönottoyksikkö toimii.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Valiokunnan mietintö StVM 33/2016 vp

Helsingissä 22.11.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Anne Louhelainen ps
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Vesa-Matti Saarakkala ps
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää